

De geletterdheidskloof dichten

Advies naar aanleiding van de resultaten van het PIAAC-onderzoek

Vlaamse Onderwijsraad

Simon Bolivarlaan 17

BE-1000 Brussel

T +32 2 219 42 99

www.vlaamseonderwijsraad.be

info@vlor.be

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Raad Levenslang en Levensbreed Leren op 6 mei 2025 met 13 stemmen voor en 1 onthouding

Vorbereiding: werkgroep Geletterdheid op 29 januari 2025, 21 februari 2025, 20 maart 2025 en 22 april 2025 onder voorzitterschap van Joke Drijkoningen

Inbreng van de Raad Hoger Onderwijs op 11 februari, Raad Basisonderwijs op 12 februari en Raad Secundair Onderwijs op 18 februari

Dossierbeheerder: Ewoud De Sadeleer

Inhoud

1	Situering	4
	Definitie geletterdheid.....	5
2	Beleidsvoorstellen	6
2.1	Overheid	6
2.1.1	Nood aan een sterk horizontaal beleid.....	6
2.1.2	Aanbieden, doorverwijzen en sensibiliseren vanuit andere beleidsdomeinen	7
2.1.3	Inclusion by design.....	7
2.2	Partners	7
2.2.1	Samenwerking over beleidsdomeinen heen	7
2.2.2	De rol van het leerplichtonderwijs.....	8
2.2.3	Geletterdheid als prioriteit voor het volwassenenonderwijs	9
2.3	Onderzoek	12
3	Samenvatting beleidsvoorstellen	13
4	Bijlage 1: daling geletterdheid bij kortgeschoolden, opgesplitst naar leeftijd	14
	Vraag	14
	Antwoord	14
5	Bijlage 2: analyse PIAAC.....	16
5.1	Vlamingen met en zonder migratieachtergrond	16
5.2	Kortgeschoolden versus langgeschoolden.....	18
6	Bronnen.....	19
6.1	Vlaamse Onderwijsraad.....	19
6.2	Andere.....	19

1 Situering

Op 10 december 2024 werden de Vlaamse resultaten gepubliceerd van het internationaal vergelijkende OESO-onderzoek *Programme for the International Assessment of Adult Competencies*, of kortweg 'PIAAC'. Het onderzoek omvat een meting van de vaardigheden van volwassenen in talige geletterdheid, gecijferdheid en 'adaptief probleemoplossen'.¹ Naar aanleiding van dat onderzoek brengt de Vlaamse Onderwijsraad een nieuw advies uit over de geletterdheidsvaardigheden van volwassenen in Vlaanderen.

Het rapport concludeert dat Vlaanderen internationaal behoort tot de subtop op het gebied van talige geletterdheid, gecijferdheid en adaptief probleemoplossen. Voor talige geletterdheid en gecijferdheid bevindt Vlaanderen zich op de zesde tot achtste plaats, en voor adaptief probleemoplossen op de zevende tot negende plaats. In tegenstelling tot de consequente daling van leerprestaties in het leerplichtonderwijs in internationaal onderzoek zoals TIMSS en PISA, zijn de gemiddelde resultaten voor de vaardigheden van (jong)volwassenen zoals gemeten in PIAAC in 2023 vergelijkbaar met die van 2012. Ook positief is dat de geletterdheidsprestaties van de jongste leeftijdsgroep significant zijn gestegen in 2023 ten opzichte van 2012 (16-23 versus 27-34 jarigen).²

Ondertussen is echter nog steeds 18% van de Vlaamse volwassenen laaggeletterd en 17% laaggecijferd. Opvallend is ook dat de kloof in geletterdheidsvaardigheden tussen hoog- en laagpresterende volwassenen daarbij alleen maar groter is geworden.³ Hoewel de gemiddelde resultaten stabiel zijn gebleven, is het aandeel hoogpresterende volwassenen in Vlaanderen significant toegenomen. Tegelijkertijd is het aandeel laagpresterende volwassenen vrijwel onveranderd gebleven tussen 2012 en 2023.

De Vlaamse Onderwijsraad besluit hieruit dat de nood om geletterdheidsvaardigheden in Vlaanderen te stimuleren nog steeds erg hoog is. Naast een toename van de kloof tussen hoog- en laagpresteerders tonen de resultaten ook een significante toename van het verschil in scores tussen groepen: tussen Vlamingen met en zonder migratieachtergrond en tussen kort- en langgeschoolden⁴ (zie bijlage 2).

¹ OECD (2024). [*Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World?: Survey of Adult Skills 2023*](#). OECD Publishing, 43.

² Geboortecohorte 1989-1996.

³ Deze resultaten sluiten aan bij de internationale trend:

- "Declines in average proficiency are largely due to falls among the lowest-performing adults. In most countries and economies, the literacy proficiency of the lowest-performing 10% of the population has declined, with many experiencing similar declines in numeracy. The evolution of proficiency of the top-performing 10% of the population has evolved more favourably, leading to widening skills inequalities within countries." (OECD, 2024, p. 22).
- "In Denmark, Finland, Germany, the Flemish Region (Belgium) and Norway, the share of adults scoring at or below Level 1 in literacy remained stable, while the share of adults performing at Levels 4 or 5 increased. In all these countries, it can be said that skills polarisation has increased, as more adults now perform at either the lowest or the highest levels." (OECD, 2024, p. 107).

⁴ PIAAC maakt het onderscheid tussen kortgeschoolden (zonder diploma secundair onderwijs), middengeschoolden (met diploma secundair onderwijs) en langgeschoolden (met diploma hoger onderwijs).

Definitie geletterdheid

In dit advies hanteren wij het begrip geletterdheid zoals het ook in het Strategisch Plan Geletterdheid gedefinieerd wordt:

Geletterdheid omvat de competenties om informatie te verwerven, te verwerken en gericht te gebruiken in volgende domeinen: taal, cijfers en grafische gegevens, ICT. Geletterd zijn is belangrijk om zelfstandig te functioneren en participeren in de samenleving en nodig om zich persoonlijk te kunnen ontwikkelen en bij te kunnen leren.

PIAAC hanteert een engere definitie van geletterdheid, die focust op de talige competenties: “het vermogen om toegang te krijgen tot, te begrijpen, te evalueren en te reflecteren op geschreven teksten om doelen te bereiken, kennis en potentieel te ontwikkelen en deel te nemen aan de samenleving.” Gecijferdheid, adaptief probleemoplossen en digitale vaardigheden worden als andere (sleutel)vaardigheden beschouwd; digitale vaardigheden worden niet gemeten in PIAAC.

Wij kiezen bewust voor die brede definitie omdat niet alleen talige geletterdheid nodig is voor zelfstandig functioneren, participeren in de samenleving, persoonlijke ontwikkeling en levenslang leren.⁵ Een basis in brede geletterdheidsvaardigheden is noodzakelijk om volledig te participeren aan de arbeidsmarkt, het onderwijs en het sociaal en maatschappelijk leven.

Resultaten van de eerste cyclus van het PIAAC-onderzoek tonen aan dat volwassenen met een hoger vaardigheidsniveau qua geletterdheid ook genieten van een hoger inkomen, welzijn, *agency* en prestige. Het grote belang van geletterdheidsvaardigheden vraagt ook een aanpak die niet tot het beleidsdomein onderwijs en vorming beperkt blijft, maar in elk (betrokken) beleidsdomein vorm krijgt (zie verder).

⁵ Voor een bespreking van de complexiteit van het begrip ‘geletterdheid’ verwijzen we naar Schiepers, M. & Gillard, E. et al. (2017). [Geletterdheid in Vlaanderen gewikt en gewogen. Recepten voor een krachtig geletterdheidsbeleid](#). Centrum voor Taal en Onderwijs, Hoofdstuk 3: Wat is geletterdheid?.

2 Beleidsvoorstellen

2.1 Overheid

2.1.1 Nood aan een sterk horizontaal beleid

Het Strategisch Plan Geletterdheid 2017-2024⁶ bevatte 5 strategische doelstellingen, die beoogden de geletterdheid te verhogen bij jongeren, binnen de familieomgeving, bij werkzoekenden en werkenden en bij mensen in armoede. Daarnaast diende het plan de digitale geletterdheid te verhogen. Het Plan is ondertussen afgelopen en geëvalueerd.⁷ De resultaten van PIAAC 2023⁸ toonden aan dat de beoogde vooruitgang uit het Plan op het vlak van de geletterdheidsvaardigheden van (jong)volwassenen in Vlaanderen niet gerealiseerd werd.

De Vlaamse Onderwijsraad besluit dat het Plan niet heeft kunnen dienen als een sterke hefboom voor het beleid rond geletterdheid in Vlaanderen. Een kritieke succesfactor die niet werd waargemaakt, was 'structurele samenwerking en horizontaal beleid', hoewel dat wel expliciet in het Plan werd vooropgesteld. Bovendien ontbraken de bijhorende middelen. Om een transversaal thema als geletterdheid aan te pakken is een sterk horizontaal beleid nodig, waarbij niet enkel het beleidsdomein onderwijs en vorming een beleid rond geletterdheid moet ontwikkelen en uitvoeren. Het is belangrijk om een gezamenlijke *sense of urgency* te creëren en te zorgen voor een gecoördineerde aanpak met andere beleidsdomeinen, in plaats van de huidige versnippering.⁹

We vragen dat de Vlaamse Overheid voor verschillende beleidsdomeinen doelstellingen en acties zou vastleggen en die beleidsdomeinen jaarlijks verantwoording moeten afleggen over de acties die ze hebben ondernomen. Of dit best via een nieuw Strategisch Plan Geletterdheid gebeurt, laten wij in het midden. Een *good practice* is het Vlaams strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden, waarin per actie duidelijke 'trekkende' en 'meewerkende' ministers werden aangeduid (en vanuit welk beleidsdomein ze die rol toebedeeld kregen).¹⁰ Een ander inspirerend voorbeeld zijn de actieplannen tegen grensoverschrijdend gedrag in de cultuur-, media- en filmsector.¹¹ Het gaat om een overkoepelende doelstelling (grensoverschrijdend gedrag tegengaan), waarin de verschillende beleidsvelden zullen samenwerken en inzetten op vijf gezamenlijke prioriteiten, maar waar de cultuursector en de media- en filmsector elk een actieplan opmaken, met een eigen trekker, aanpak en budget.

⁶ Vlaamse overheid (2017). [Het Strategisch Plan Geletterdheid 2017-2024](#).

⁷ Vlaamse overheid (2024). [Evaluatie Strategisch Plan Geletterdheid 2017-2024](#).

⁸ Dewulf, L. & Van Nieuwenhove, L. et al. (2024). [Vaardigheden voor de uitdagingen van morgen. Vlaamse resultaten van PIAAC 2023](#). Universiteit Gent.

⁹ Ook de SERV wijst in zijn advies uit 2022 op het belang van een gedeelde verantwoordelijkheid over verschillende beleidsdomeinen en suggereert om geletterdheid als een horizontaal thema aan te pakken. Zie: SERV (2022). [Iedereen geletterd, iedereen mee](#).

¹⁰ Het strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden heeft zijn decretale basis in het decreet van 8 maart 2013 betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Dit decreet beoogt een integrale en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening uit te bouwen, op basis van de behoeften van de gedetineerden en hun directe sociale omgeving, en dit door sectoroverschrijdende samenwerking tussen hulp- en dienstverleners en door intersectorale afstemming van het aanbod. Zie: Vlaamse Overheid (2020). [Vlaams strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden 2020-2025](#).

¹¹ Vlaamse overheid (2024). [Nieuwe actieplannen tegen grensoverschrijdend gedrag in de cultuur-, media- en filmsector](#).

2.1.2 Aanbieden, doorverwijzen en sensibiliseren vanuit andere beleidsdomeinen

Naast Onderwijs en Vorming hebben ook de sectoren Cultuur en Werk een taak om initiatieven op te zetten om geletterdheidsvaardigheden te versterken (zoals opleidingen), onder meer via de organisaties binnen het sociaal-cultureel volwassenenwerk en de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB). Vanuit de beleidsdomeinen Cultuur en Werk verwachten we ook sensibilisering en doorverwijzing naar het uitgebreide formele en non-formele vormingsaanbod, maar ook vanuit andere beleidsdomeinen die regelmatig in contact komen met laaggeletterde burgers.

2.1.3 Inclusion by design

Tot slot verwachten we vanuit elk domein ook een beleid dat steeds afgestemd is op laaggeletterde burgers. Aangezien we weten dat zoveel mensen laaggeletterd zijn, moet de overheid bij de opmaak van beleid steeds inspanningen doen om de toegankelijkheid voor de minst vaardige groep te garanderen (*inclusion by design*). Dat is een belangrijke taak voor de overheid, die dat ook kan stimuleren bij bedrijven/organisaties. Het Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 vermeldt alvast het voornemen dat de overheid zal communiceren op een duidelijke en transparante manier, zodat de burgers niet alleen weten waar ze recht op hebben, maar die hulp ook effectief krijgen. Cruciaal is ook dat de overheid zelf geen bijkomende drempels oplegt, zoals ze wel van plan is in de verhoging van de inschrijvingsgelden in het volwassenenonderwijs.

Beleidsvoorstellen:

- Ontwikkel een sterk horizontaal beleid dat gecoördineerde actie en verantwoording vraagt van verschillende beleidsdomeinen.
- Zet beleidsdomeinen aan tot ontwikkeling van aanbod, doorverwijzing en sensibilisering.
- Hanteer als overheid zelf het principe van *inclusion by design*.

2.2 Partners

2.2.1 Samenwerking over beleidsdomeinen heen

Een sterkere samenwerking tussen organisaties die werken aan geletterdheidsvaardigheden en organisaties met een laaggeletterd doelpubliek blijft een cruciaal werkpunt, onder andere omdat laaggeletterden moeilijker te bereiken zijn via klassieke communicatiemiddelen. Om opleidingen te kunnen aanbieden moeten onderwijspartners samenwerken met partners die het dichtst bij deze moeilijk te bereiken groepen staan. Om te komen tot duurzame en effectieve geletterdheidsinitiatieven is er nood aan een strategische samenwerking op lange termijn, met een brede groep partners.

Bij de uitrol van het horizontaal beleid moet er daarom aandacht zijn voor afstemming van regelgeving en een heldere rolverdeling voor de vele betrokken partners. De regelgeving van het volwassenenonderwijs, VDAB, OCMW's en inburgeringsinstanties blijft soms hangen in een eigen logica die samenwerking en een gestroomlijnd traject in de weg staan. Zo moet de duurtijd van een opleiding vooral afgestemd zijn op de noden van de lerende en niet geforceerd vanuit regelgeving van verschillende beleidsdomeinen (zie ook paragraaf 2.2.3).

Het kan daarbij helpen dat partners geregeld samenkomen om mekaar te ontmoeten en samenwerkingen vorm te geven in een regionaal netwerk. We denken aan een brede groep partners met binnen het formele onderwijs naast het volwassenenonderwijs ook andere onderwijspartners zoals het deeltijds kunstonderwijs en het leerplichtonderwijs

(geletterdheidsvaardigheden van ouders¹² en volwassen leerlingen), maar ook aan partners buiten het formele onderwijs, zoals onder andere de werkgevers en (maatwerk)bedrijven, armoedeorganisaties, cultuurorganisaties, het sociaal-cultureel volwassenenwerk, lokale besturen ... Zulke contacten kunnen immers een sterke hulp zijn om tot effectief leren te komen.¹³ De doelgroepenorganisaties uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk kunnen bijvoorbeeld doorstroming stimuleren naar het aanbod in het volwassenenonderwijs. Ook samenwerking tussen het volwassenenonderwijs en andere opleiders (zoals VDAB) kan het leren stimuleren.

Ook de digibanken hebben een belangrijke rol om de digitale competenties van Vlaamse volwassenen te versterken. We stellen vast dat die digibanken zeker nuttig kunnen zijn om mensen met beperkte digitale vaardigheden te helpen, maar vragen ons af of hun vaardigheden ook structureel versterkt worden. Ook hier zou een versterkte samenwerking en doorverwijzing belangrijke winst kunnen opleveren. In de aanvragen van CVO's voor bijkomende onderwijsbevoegdheid voor het studiegebied informatie- en communicatietechnologie merkten wij al op dat die vaak in samenspraak met lokale digibanken (en dienstencentra) tot stand komen, een positieve evolutie.¹⁴

Stimuleer structurele samenwerkingen tussen opleiders zoals VDAB, het sociaal-cultureel werk, de digibanken en het volwassenenonderwijs onderling en met andere organisaties met een laaggeletterd doelpubliek.

2.2.2 De rol van het leerplichtonderwijs

De basis voor de geletterdheidsvaardigheden van de meeste volwassen Vlamingen ligt in het Vlaamse leerplichtonderwijs. Het recente actieplan basisvaardigheden van de Europese Commissie formuleert daarom vooral acties die van belang zijn voor het leerplichtonderwijs.¹⁵ De PIAAC-resultaten tonen ook aan dat kortgeschoolden veel meer kans maken op laaggeletterdheid. Dat benadrukt het belang van scholing: jongeren gekwalificeerd laten uitstromen moet een prioriteit zijn voor scholen en het onderwijsbeleid. We verwachten hier concreet:

- Een nieuw actieplan vroegtijdig schoolverlaten dat inzet op preventie en versnippering tegengaat.¹⁶
- De uitrol van gepaste flexibele opleidingstrajecten op maat voor de doelgroep van leerlingen die niet arbeidsrijp en niet arbeidsbereid zijn en vastlopen in het secundair onderwijs.¹⁷

¹² De samenwerking tussen volwassenenonderwijs en leerplichtonderwijs rond taaltrajecten voor ouders komt verder aan bod in een advies van de Vlaamse Onderwijsraad over Nederlands (publicatie in 2025).

¹³ Hooft, H. (2025, forthcoming). To School or Not to School? Practices, Spaces and Appraisals of Adult Migrants' Language and Literacy Learning in Antwerp (Belgium). [Doctoral research, KU Leuven]. Dit onderzoek focuste op volwassenen die Nederlands leren in combinatie met geletterdheidsvaardigheden en de aanbevelingen zijn gericht op taalverwerving Nederlands. Hooft stelt vast dat interacties buiten de formele taalopleiding potentieel een sterke stimulans kunnen zijn voor taalverwerving. Ze benadrukt ook dat de verantwoordelijkheid niet op het individu mag worden afgewenteld, maar tot stand moet komen in samenwerking met andere actoren (zoals sociale of gezondheidsdiensten) die krachtige leermogelijkheden kunnen bieden die verder gaan dan simpelweg contact in een bepaalde taal.

¹⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Bijkomende onderwijsbevoegdheid cvo voor 1 februari 2025](#), 5 november 2024.

¹⁵ Europese Commissie (2025). [Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: on the Action Plan on Basic Skills](#).

¹⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Schooluitval: inzetten op preventie en versnippering tegengaan](#), 24 februari 2022.

¹⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Groei- en kwalificatiekansen voor alle jongeren in het secundair onderwijs versterken](#), 16 mei 2024.

Wat betreft de minimumdoelen die te maken hebben met geletterdheid is de lat per leerling in de laatste jaren hoger gelegd.¹⁸ Zo werden er eindtermen basisgeletterdheid geformuleerd die elke individuele leerling op het einde van de eerste graad moet bereiken. Ook werden de eindtermen algemene vorming in de arbeidsmarktgerichte finaliteit (2e en 3e graad) uitgebreid, waar in het verleden al bleek uit de peilingsproeven dat weinig leerlingen uit de derde graad bso de eindtermen voor de functionele geletterdheidsvaardigheden binnen PAV halen.¹⁹ Het zal een grote uitdaging zijn om de leerlingen die zwaardere doelstellingen ook te laten halen en het zal dus belangrijk zijn om realistische streefcijfers te formuleren.

2.2.3 Geletterdheid als prioriteit voor het volwassenenonderwijs

Het decreet betreffende het volwassenenonderwijs beschrijft de **opdracht** van het volwassenenonderwijs als volgt: “Het volwassenenonderwijs heeft als doelstelling enerzijds de cursisten de kennis, vaardigheden en attitudes bij te brengen die nodig zijn voor de persoonlijke ontwikkeling, het maatschappelijk functioneren, het verder deelnemen aan onderwijs, het uitoefenen van een beroep of het beheersen van een taal en anderzijds de cursisten in staat te stellen erkende studiebewijzen te behalen.”²⁰

De Vlaamse Onderwijsraad onderscheidt **drie functies** in die opdracht:²¹

- Ten eerste is het volwassenenonderwijs kwalificatiegericht en loopbaanversterkend.
- Ten tweede bieden de opleidingen van het volwassenenonderwijs een antwoord op de geletterdheidsnoden in de samenleving.
- Ten derde richt het volwassenenonderwijs zich op het levensbreed leren en brede persoonlijkheidsvorming.

Het Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 vermeldt dat kortgeschoolden te weinig gebruik zouden maken van het aanbod van opleidingen in het volwassenenonderwijs: “De CVO’s kunnen meer drempelverlagend werken.”²² Tijdens de vorige legislatuur was er al een toename van de opleidingsdeelname van kortgeschoolden aan het volwassenenonderwijs. In de periode 2019-2023 gaat het om een toename van 95.066 naar 119.478 financierbare inschrijvingen²³ in de centra voor basiseducatie (Ligo) en een toename van 298.109 naar 395.632 in de centra voor volwassenenonderwijs.²⁴ Daarnaast merken we ook een sterke toename van het gebruik van geletterdheidsmodules in het secundair volwassenenonderwijs:

¹⁸ De te bereiken doelstellingen in de algemene vorming in het secundair volwassenenonderwijs moeten nog worden aangepast naar aanleiding van de modernisering die wel al tot wijzigingen heeft geleid in het secundair onderwijs. Momenteel is de inhoud van de algemene vorming in beide onderwijsniveaus niet meer op elkaar afgestemd.

¹⁹ Voor functionele leesvaardigheid behaalt 34% van de leerlingen de eindtermen, voor functionele luistervaardigheid is dat 30% en voor functionele rekenvaardigheid nog slechts 26%. Zie: Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen (2021). [Peiling project algemene vakken \(PAV\) in de derde graad bso](#).

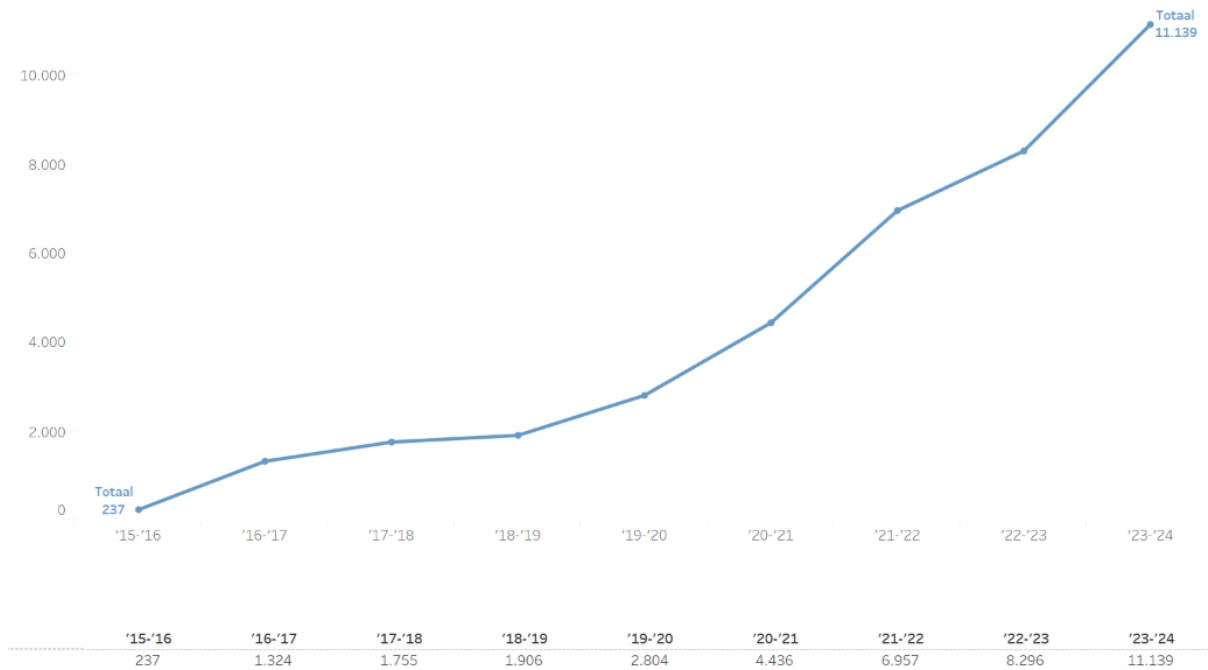
²⁰ [Decreet betreffende het volwassenenonderwijs. 15 juni 2007](#).

²¹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Investeren in levenslang en levensbreed leren](#), 26 maart 2024.

²² Zie p. 151 in het [Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2024-2029](#).

²³ Deze cijfers zijn alleen van toepassing op de *financierbare* inschrijvingen. Een inschrijving is financierbaar als ze op tijd geregistreerd wordt, als de cursist ingeschreven is op het registratiemoment en als de module niet afgelast wordt voor het registratiemoment. In het [dashboard](#) van de monitor financiering volwassenenonderwijs staan ook per leer- of studiegebied het aandeel inschrijvingen dat decretaal gefinancierd wordt. Vooral bij de NT2-opleidingen (Nederlands als tweede taal) wordt een significant aandeel inschrijvingen met andere middelen gefinancierd (voornamelijk vanuit de projectfinanciering 'NT2 Asielcrisis'). Die inschrijvingen zitten dus buiten de scope van de monitor.

²⁴ Vlaamse overheid (2019). [Monitor financiering volwassenenonderwijs](#).

Figuur 1: Geletterdheidsmodules in het secundair volwassenenonderwijs (Dataloop)

Het volwassenenonderwijs wil zijn drie functies ten volle blijven uitoefenen en ondersteunt daarom het voornemen uit het regeerakkoord om te zoeken naar mogelijkheden om nog meer **drempelverlagend** te werken. Het volwassenenonderwijs is er voor zowel hoog- als laaggeletterden en levert bijkomende inspanningen om de doelgroep laaggeletterden zoveel mogelijk toegang te verlenen en te laten bloeien in zijn opleidingen. Zo kunnen centra bij intake peilen naar de mate van geletterdheid, bij werving/promotie specifieke acties opzetten om laaggeletterden te bereiken en werk maken van sensibilisering over laaggeletterdheid zodat de omgeving van de laaggeletterde die beter kan ondersteunen.

In die context merkt de Vlaamse Onderwijsraad op dat de **nakende besparingen** in het volwassenenonderwijs (ter waarde van 50 miljoen euro per jaar) net drempels zouden kunnen opwerpen. Wanneer die besparingen onverkort gehaald zouden worden op het inschrijvingsgeld van cursisten, wordt de toegang tot het volwassenenonderwijs en zo het levenslang en levensbreed leren voor een groep mensen veel moeilijker. Wanneer die besparingen elders in het volwassenenonderwijs gehaald moeten worden, zal er nog minder tijd en ruimte zijn om cursisten met zorgnoden te begeleiden, waar nu al een tekort voor is.²⁵ De geplande besparingen zijn dan ook een belangrijke bedreiging voor excellent volwassenenonderwijs en voor het doel om de geletterdheidsvaardigheden van Vlaamse volwassenen te versterken.

Een andere bedreiging zijn de plannen van de federale overheid om de werkloosheidsuitkering in de tijd te beperken. De PIAAC-resultaten tonen een onverminderde nood aan **duurzame en langdurige opleidingstrajecten** waarin voldoende ruimte is voor training van geletterdheidsvaardigheden, naast een enge beroepsgerichte vorming. We vragen dan ook bij de federale overheid te bepleiten om niet alleen een uitzondering te voorzien voor huidige cursisten met het statuut van werkzoekende in een langdurige opleiding, maar voor alle cursisten in een beroepsopleiding de continuering van hun werkloosheidsuitkering te vrijwaren.

²⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Zorg en cursistenbegeleiding in het volwassenenonderwijs](#), 18 maart 2023.

Het is contraproductief om cursisten op te leggen om binnen een bepaalde periode mijlpalen te behalen. Het is juist nodig dat zij aan een aangepast tempo kunnen blijven werken aan hun geletterdheidsvaardigheden. Als cursisten een module te vaak opnieuw willen volgen (meer dan drie keer binnen 6 schooljaren) moeten zij een hoger inschrijvingsgeld betalen. Dergelijke drempel om opnieuw in te schrijven zal natuurlijk cursisten tegenhouden om aan hun taalvaardigheid te blijven werken. We pleiten dan ook voor vertrouwen in de **autonomie en expertise** van leraren en andere institutionele actoren die de leerontwikkeling van cursisten opvolgen.²⁶

In plaats van extra druk te leggen op cursisten en centra om opleidingen in te korten, moeten geletterdheidsvaardigheden net ook een plaats krijgen in de opleiding van cursisten die daar nood aan hebben. Daartoe vragen we het instrument van de **geletterdheidsmodules** te verbreden om aan onze definitie van geletterdheid te voldoen. De huidige modules focussen immers enkel op talige geletterdheid en planningsvaardigheden, terwijl gecijferdheid en digitale geletterdheid ontbreken.²⁷

Daarnaast willen wij dat elke leraar in het volwassenenonderwijs een leraar kan worden die aandacht besteedt aan gecontextualiseerde geletterdheidsvaardigheden, zoals het regeerakkoord van elke leraar in het leerplichtonderwijs een taalbewuste leraar wil maken. Daarom moet de overheid actie ondernemen om **professionalisering** op een structurele manier onderdeel te maken van de opdracht van de leraar.²⁸ De overheid moet daarvoor de voorwaarden voor een sterk professionaliseringsbeleid creëren, te beginnen met de nodige tijd en ruimte binnen hun opdracht. De onderwijsinspectie kan de aandacht voor ‘taalontwikkelen lesgeven’ uit de ontwikkelingsschalen uitbreiden naar een bredere blik op onderwijs die geletterdheidsvaardigheden stimuleert.

We zien ook kansen in de **overgang** van secundair onderwijs naar volwassenenonderwijs en van de basiseducatie naar een beroepsopleiding. In een advies over zorg en cursistenbegeleiding in het volwassenenonderwijs uit 2023 formuleerden we al heel wat beleidsvoorstellen, waarbij verhoogde samenwerking en warme overdracht centraal staan.²⁹ Inspiratie kan ook gehaald worden uit de inhoudelijke rapportering van de Edusprongprojecten. De aanbieders van volwassenenonderwijs - die allemaal vertegenwoordigd zijn in de Vlaamse Onderwijsraad - gaan ook het engagement aan om overleg op lokaal en bovenlokaal niveau in te plannen om de overgang van cursisten tussen Ligo en CVO te ondersteunen.

- Ga uitermate voorzichtig om met besparingen in het volwassenenonderwijs, zodat er geen bijkomende drempels gecreëerd worden voor kwetsbare doelgroepen.
- Blijf werk maken van duurzame en langdurige opleidingstrajecten door de continuering van de werkloosheidsuitkering te vrijwaren voor alle cursisten in een beroepsopleiding.
- Verbreed de geletterdheidsmodules.
- Voorzie tijd en ruimte voor leraren om zich te professionaliseren in het lesgeven aan laaggeletterden.
- Vertrouw en respecteer de autonomie en expertise van leraren en andere institutionele actoren die de leerontwikkeling van cursisten opvolgen.

²⁶ Zie ook Hooft (2025, forthcoming).

²⁷ Cursisten kunnen nu enkel terecht in de betalende modules van het ICT-aanbod.

²⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Een toekomst voor ambitieus en kwaliteitsvol onderwijs voor iedereen: Agenda voor het Onderwijsbeleid 2024-2029](#), 28 maart 2024.

²⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Zorg en cursistenbegeleiding in het volwassenenonderwijs](#), 18 maart 2023.

2.3 Onderzoek

PIAAC geeft geen indicatie van oorzaken en oplossingen voor de toename van de kloof tussen Vlamingen met en zonder migratieachtergrond en die tussen kort- en langgeschoolden. We vragen enerzijds na te gaan waarom die dubbele kloof in Vlaanderen nog verder gegroeid is en anderzijds verder onderzoek naar internationale *good practices* uit landen die er beter in slagen om de geletterdheidsvaardigheden van de laagpresterende volwassenen te verhogen.

Een belangrijke kwetsbare doelgroep komt niet aan bod in PIAAC: de 65-plussers. Vanaf de leeftijd van 45 jaar is er al sprake van een significante gemiddelde achteruitgang in vaardigheden, ouderen lopen dus een significant hoger risico op laaggeletterdheid en de sociale uitsluiting die ermee samenhangt. Uit verdere analyse van de daling in vaardigheden van kortgeschoolde volwassenen blijkt ook dat die zich vooral situeert in de leeftijdscategorie van 45- tot 65-jarigen en niet bij de jongere groepen (zie bijlage 1). We vragen om ook de geletterdheidsvaardigheden van 65-plussers te onderzoeken en nu al op deze doelgroep in te zetten.

Het rapport geeft aan dat Vlaamse volwassenen na het secundair onderwijs nog een aanzienlijke vooruitgang in geletterdheidsprestaties doormaken, gezien de jongste leeftijdsgroep uit PIAAC 2012 (16- tot 24-jarigen) een sterke groei doormaakt in geletterdheidsprestaties tussen 2012 en 2023.³⁰ Onderzoek zou hiervoor de verklarende factoren moeten kenbaar maken, want verschillende verklaringen zijn mogelijk. Zo denken we aan het effect van de scholing die een deel van de groep nog zal doorlopen in het hoger (secundair) onderwijs en/of volwassenenonderwijs, het effect van toegenomen zelfstandigheid en/of levenslang leren op de werkvloer.³¹

Zet verder onderzoek op naar:

- oorzaken en oplossingen voor de kloof tussen laag- en hoogpresteerders in PIAAC;
- de geletterdheidsvaardigheden van 65-plussers;
- de oorzaken van de groei in vaardigheden van de jongste leeftijdsgroep uit PIAAC.

³⁰ Meer gedetailleerde cijfers voor die leeftijdscategorie zullen opgenomen zijn in het vervolgonderzoek over levenslang leren (op basis van de PIAAC-data) dat gepubliceerd wordt in het voorjaar van 2025.

³¹ Van Damme, D. (2024, 16 december). [Van studeren word je slim, van werken nog slimmer](#). De Standaard.

3 Samenvatting beleidsvoorstellen

De PIAAC resultaten tonen aan dat de kloof tussen toppresterders en laagpresterders in geletterdheidsvaardigheden in Vlaanderen significant is toegenomen tegenover 2012. De Vlaamse Onderwijsraad blijft overtuigd van het grote belang van die vaardigheden om ten volle te kunnen participeren aan de maatschappij. Wij willen niet toestaan dat de kloof tussen hoog- en laaggeletterden zo groot blijft of zelfs nog toeneemt en vragen om daar een doortastend beleid tegenover te zetten. Onze beleidsvoorstellen zijn in drie clusters gegroepeerd.

- **Ontwikkel een sterk horizontaal beleid dat gecoördineerde actie en verantwoording vraagt van verschillende beleidsdomeinen.**
 - Zet beleidsdomeinen aan tot ontwikkeling van aanbod, doorverwijzing en sensibilisering.
 - Hanteer als overheid zelf het principe van *inclusion by design*.
- **Ondersteun de partners op het terrein:**
 - Stimuleer structurele samenwerkingen tussen opleiders zoals VDAB, het sociaal-cultureel werk, de digibanken en het volwassenenonderwijs onderling en met andere organisaties met een laaggeletterd doelpubliek.
 - Ga vroegtijdig schoolverlaten tegen met een nieuw actieplan en de introductie van het groeitraject.
 - Ga uitermate voorzichtig om met besparingen in het volwassenenonderwijs, zodat er geen bijkomende drempels gecreëerd worden voor kwetsbare doelgroepen.
 - Blijf werk maken van duurzame en langdurige opleidingstrajecten door de continuering van de werkloosheidsuitkering te vrijwaren voor alle cursisten in een beroepsopleiding.
 - Verbreed de geletterdheidsmodules.
 - Voorzie tijd en ruimte voor leraren om zich te professionaliseren in het lesgeven aan laaggeletterden.
 - Vertrouw en respecteer de autonomie en expertise van leraren en andere institutionele actoren die de leerontwikkeling van cursisten opvolgen.
- **Zet verder onderzoek op naar ...**
 - oorzaken en oplossingen voor de kloof tussen laag- en hoogpresterders in PIAAC;
 - de geletterdheidsvaardigheden van 65-plussers ;
 - de oorzaken van de groei in vaardigheden van de jongste leeftijdsgroep uit PIAAC.

4 Bijlage 1: daling geletterdheid bij kortgeschoolden, opgesplitst naar leeftijd

De PIAAC-onderzoekers van de UGent gaven op 16/04/25 antwoord op een vraag van de Vlaamse Onderwijsraad over de daling van geletterdheidsvaardigheden bij kortgeschoolden, opgesplitst naar leeftijd.

Vraag

In Finland, Frankrijk, Duitsland, Japan, Korea en Noorwegen is de daling in vaardigheden van kortgeschoolde volwassenen vooral te zien in de leeftijdscategorie van 45- tot 65-jarigen, terwijl de vaardigheden van kortgeschoolde 25- tot 44-jarigen ofwel verbeterd ofwel weinig veranderd zijn sinds de vorige cyclus. Is dit ook het geval in Vlaanderen?

Antwoord

In tabel 1 (zie onder) is te zien dat de gemiddelde geletterdheidsscore van kortgeschoolden de afgelopen 10 jaar significant is gedaald met 8 punten.

Wanneer we verder uitsplitsen naar leeftijd en de opdeling maken naar leeftijdsgroep in stappen van 10 jaar, valt op dat de grootste daling in gemiddelde geletterdheid vast te stellen is bij de oudste leeftijdsgroep van 55-plussers. Hun score daalde de afgelopen 10 jaar significant met 20 punten. Ook bij de groep van 45- tot 54-jarige kortgeschoolden werd een significante daling vastgesteld, namelijk een afname van 18 punten. Bij de jongste kortgeschoolden, de 16- tot 24-jarigen, daalde de geletterdheid eveneens significant maar in mindere mate, met 10 punten. Voor de groep van 35- tot 44-jarigen werd geen significante verandering waargenomen sinds 2012. Ten slotte zijn voor de leeftijdscategorie van 25- tot 34-jarige kortgeschoolden de aantallen in de tweede cyclus te beperkt om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over mogelijke veranderingen in hun geletterdheid.

Om de vergelijking te kunnen maken met de verandering in de landen hierboven opgesomd, wordt de geletterdheidsscore van de kortgeschoolden in tabel 2 opgesplitst in dezelfde categorieën als gebruikt in het voorbeeld. Uit deze tabel is af te lezen dat onder de kortgeschoolden de geletterdheidsscore voor de jongste groep van 16- tot 24-jarigen de afgelopen 10 jaar significant is gedaald met 10 punten. Voor de groep van 25- tot 44-jarige kortgeschoolden is de geletterdheid sinds cyclus 1 niet significant veranderd. De oudste leeftijdscategorie van 45- tot 65-jarigen kende de afgelopen 10 jaar de sterkste daling, voor hen daalde de geletterdheid significant met 19 punten.

Het antwoord op de vraag is dus kortom ja. Samengevat laten de resultaten voor Vlaanderen onder kortgeschoolden dezelfde tendensen zien als in de bovengenoemde landen: een significante daling in de leeftijdscategorie van 45- tot 65-jarigen en geen significante verandering in de leeftijdscategorie van 25- tot 44-jarigen.

Tabel 1. Geletterdheidsscore voor kortgeschoolde volwassenen in cyclus 1 en cyclus 2, opgesplitst in leeftijdscategorieën per 10 jaar.

	Cyclus 1 (2012)				Cyclus 2 (2023)				Verschil tussen cyclus 1 en 2	P-waarde verschil cyclus 1 en 2
	Gemiddelde geletterdheid	St. Fout	N	%	Gemiddelde geletterdheid	St. Fout	N	%		
Algemeen	242	1.7	1021	/	234	2.7	665	/	-8*	0.012*
16-24-jarigen	270	2.6	312	27	260	4.1	254	35	-10*	0.039*
25-34-jarigen	236	6.2	68	7	‡	‡	43	8	/	/
35-44-jarigen	230	5.9	96	9	237	8.2	84	14	+7	0.488
45-54-jarigen	234	3.7	206	20	216	7.6	100	17	-18*	0.033*
55 plussers	231	2.7	339	37	211	4.1	184	27	-20*	0.000*

Noot. ‡ De resultaten voor dit onderdeel worden niet weergegeven omdat de rapportagestandaarden niet werden bereikt.

Noot. De verschillen aangeduid met een * zijn significant.

Tabel 2. Geletterdheidsscores voor kortgeschoolde volwassenen in cyclus 1 en cyclus 2, opgesplitst in brede leeftijdscategorieën.

	Cyclus 1 (2012)				Cyclus 2 (2023)				Verschil tussen cyclus 1 en 2	P-waarde verschil cyclus 1 en 2
	Gemiddelde geletterdheid	St. Fout	N	%	Gemiddelde geletterdheid	St. Fout	N	%		
16-24-jarigen	270	2.6	312	27	260	4.1	254	35	-10*	0.039*
25-44-jarigen	233	4.2	164	16	235	6.3	127	22	+2	0.792
45-65-jarigen	232	2.2	545	57	213	3.6	284	44	-19*	0.000*

Noot. De verschillen aangeduid met een * zijn significant.

5 Bijlage 2: analyse PIAAC

5.1 Vlamingen met en zonder migratieachtergrond³²

Het verschil in talige geletterdheid tussen Vlamingen zonder migratieachtergrond en eerste generatie migranten is in absolute cijfers significant toegenomen tussen 2013 en 2023. Wanneer de steekproef van PIAAC echter gecontroleerd wordt voor achtergrondkenmerken, is de toename niet meer significant.³³ “Het gecontroleerde verschil houdt rekening met achtergrondkenmerken zoals gender, opleidingsniveau, opleidingsniveau van de ouders, leeftijd en de gesproken taal thuis. Dat het gecontroleerde verschil kleiner is dan het absolute verschil wijst erop dat een aanzienlijk deel van de absolute kloof te verklaren is door verschillen in achtergrondkenmerken tussen eerste generatie migranten en autochtonen.”³⁴

Ongeacht de evolutie in het verleden stellen we nu wel een kloof vast tussen Vlamingen met en zonder migratieachtergrond, zowel in eerste als tweede generatie.

- “De eerste generatie migranten in Vlaanderen behalen gemiddeld 228 punten voor geletterdheid, terwijl de tweede generatie migranten een gemiddelde score van 249 punten hebben. Vlaamse autochtone volwassenen, die zowel zelf als hun ouders in België zijn geboren, scoren het hoogst op geletterdheid met 287 punten. De Vlaamse eerste generatie migranten scoren significant lager op geletterdheid dan het OESO-gemiddelde.”³⁵
- “In Vlaanderen scoren autochtonen 75 punten hoger dan eerste generatie migranten op geletterdheid, wat een significant verschil is. Na controle voor achtergrondvariabelen blijft er een significant puntenverschil van 38 punten bestaan. In alle landen scoren autochtonen significant beter dan eerste generatie migranten op geletterdheid, zowel in absolute als gecontroleerde termen.”³⁶
- “De absolute verschillen voor geletterdheid in Vlaanderen tonen aan dat autochtone Vlamingen 38 punten hoger scoren dan tweede generatie migranten, wat een significant verschil is. Na controle voor achtergrondvariabelen tonen resultaten een significant puntenverschil van 18 punten aan.”³⁷

In quasi alle deelnemende landen is er een significant verschil in talige geletterdheid tussen de autochtone bevolking en de eerste generatie migranten (zowel in absolute als gecontroleerde cijfers). Wat betreft de tweede generatie is er een veel meer wisselend beeld, met Vlaanderen als een uitschieter. In de media werd benadrukt dat Vlaanderen van alle landen het grootste verschil in geletterdheidsvaardigheden tussen de autochtone bevolking en tweede generatie migranten moet vaststellen. Dat is waar wat betreft de absolute cijfers, maar wanneer de steekproef

³² In dit onderdeel focussen we op de PIAAC-resultaten voor talige geletterdheid: de resultaten voor gecijferdheid zijn zeer gelijkwaardig en geven dezelfde trends weer.

³³ “Absolute verschillen zijn de verschillen tussen de gemiddelden in elke cyclus. Gecontroleerde verschillen zijn gebaseerd op een methode vergelijkbaar met post-stratificatie, waarbij de steekproef in cyclus 2 opnieuw gewogen wordt zodat groepen naar migratieachtergrond dezelfde demografische kenmerken hebben als in cyclus 1.” “Gecontroleerde verschillen vertegenwoordigen een hypothetisch scenario van hoe de vaardigheid van een populatie die overeenkomt met het demografische profiel van de populatie in cyclus 1 in de loop van de tijd zou zijn veranderd.” Dewulf, L. & Van Nieuwenhove, L. et al. (2024, p. 144 en 131).

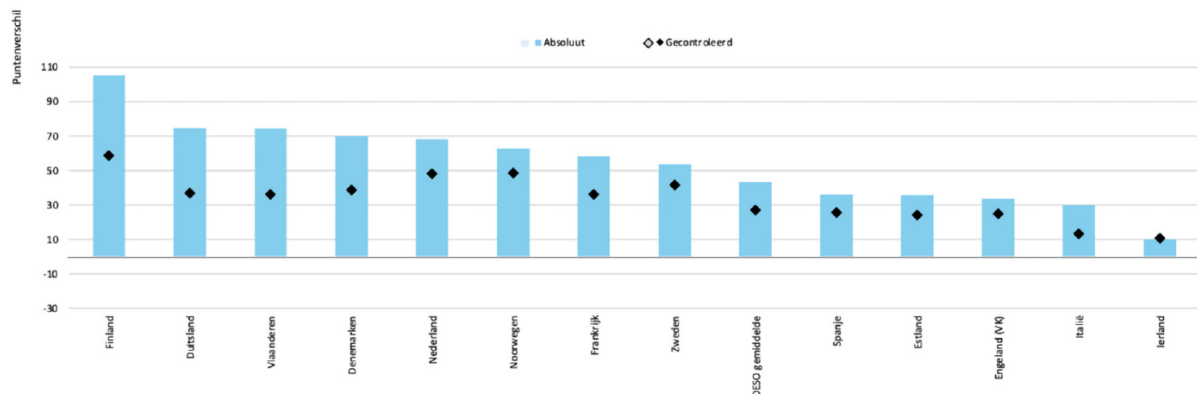
³⁴ Dewulf, L. & Van Nieuwenhove, L. et al. (2024, p. 145).

³⁵ Dewulf, L. & Van Nieuwenhove, L. et al. (2024, p. 92).

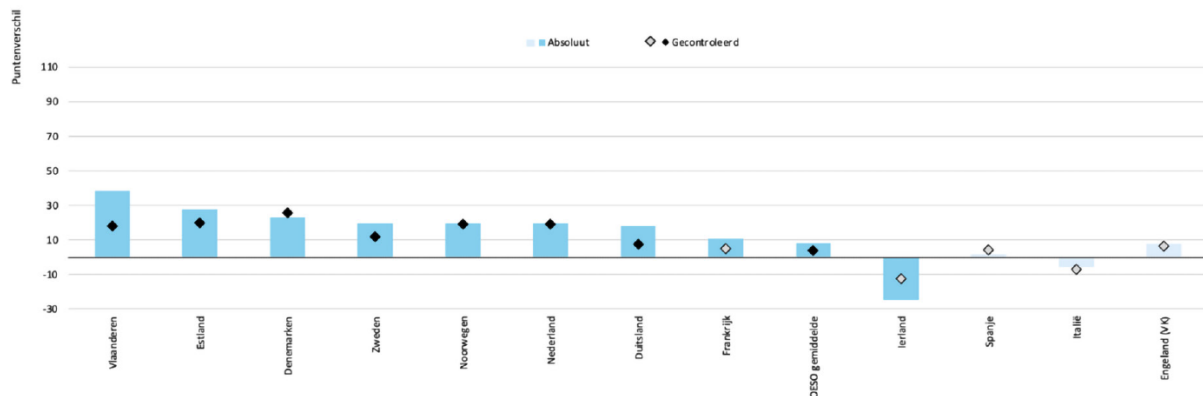
³⁶ Dewulf, L. & Van Nieuwenhove, L. et al. (2024, p. 93).

³⁷ Dewulf, L. & Van Nieuwenhove, L. et al. (2024, p. 93).

gecontroleerd wordt op achtergrondkenmerken, zien we dat landen als Estland, Denemarken, Noorwegen en Nederland een groter verschil meten.

Figuur 37. Verschil in geletterdheid volgens migratiestatus tussen autochtone bevolking en eerste generatie migranten

Figuur 38. Verschil in geletterdheid volgens migratiestatus tussen autochtone bevolking en tweede generatie migranten

Figuren afkomstig uit Dewulf, L. & Van Nieuwenhove, L. et al. (2024, p. 93-94)

De vaststelling dat de kloof in andere landen nog groter is, betekent natuurlijk niet dat deze cijfers niet problematisch zijn. Zeker omdat ander internationaal vergelijkend onderzoek gelijkaardige tendensen vaststelt. Zo stelt PISA 2022 vast dat “de gemiddelde score voor wiskundige geletterdheid voor tweede generatie leerlingen significant lager [ligt] dan de gemiddelde score voor autochtone leerlingen.”³⁸ Vlaanderen behoort met een verschil van gemiddeld 53 punten tot de groep landen met het grootste verschil tussen beide groepen.³⁹ TIMSS 2023 zoomt in op de wiskundeprestaties in het vierde leerjaar en stelt vast dat “deze leerlingen [lager scoren] dan het Europese gemiddelde, zowel voor het algemeen gemiddelde als voor het Europees gemiddelde voor leerlingen uit de categorie Tweede Generatie.”⁴⁰ Bij TIMSS valt ook op dat de prestaties van de tweede generatie opmerkelijk dicht ligt bij de (nog iets lagere) prestaties van de eerste generatie, in vergelijking met de andere Europese landen.⁴¹

³⁸ PISA (2022). [Vlaamse Rapport PISA 2022](#). Universiteit Gent.

³⁹ Overigens behoren ook de Duitstalige Gemeenschap en België in zijn geheel tot deze groep.

⁴⁰ Verhelst, D. & Verboven, C. et al. (2024). [Vlaanderen in TIMSS 2023, wiskunde- en wetenschapsprestaties van het vierde leerjaar in internationaal perspectief en doorheen de tijd](#). Universiteit Antwerpen.

⁴¹ Het TIMSS-rapport merkt ook nog op dat de discrepantie in wiskundeprestaties tussen leerlingen zonder en met migratieachtergrond merkbaar groter is in Vlaanderen dan bij Europese toppers zoals Polen en Ierland.

Een opvallende evolutie is tot slot dat het aandeel hooggeletterden bij de autochtone bevolking toenam van 13% in 2012 naar 21% in 2023. Die stijging zien we echter niet terug bij volwassenen met een migratieachtergrond in Vlaanderen.

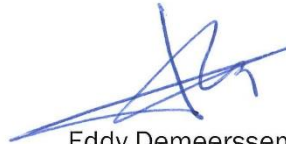
5.2 Kortgeschoolden versus langgeschoolden

In 2023 is het aandeel langgeschoolden in Vlaanderen met 14% gestegen in vergelijking met 2012. Tegelijkertijd is het aandeel kortgeschoolden met 4% afgenomen en het aantal middengeschoolden is met 10% gedaald. Ondanks die toename in scholingsgraad, zijn de gemiddelde geletterdheidsvaardigheden niet gestegen.

Dat heeft te maken met de resultaten van de kortgeschoolden (absolute cijfers). In alle landen scoren kortgeschoolden significant lager dan langgeschoolden op geletterdheid, gecijferdheid en adaptief probleemoplossen, zowel wat betreft absolute als gecontroleerde cijfers.⁴² In absolute cijfers is de geletterdheidsscore van kortgeschoolde Vlamingen in 2023 ook significant gedaald ten opzichte van 2012, terwijl de scores van midden- en langgeschoolden stabiel blijven. Het gecorrigeerde verschil van 5 punten is echter niet significant, terwijl vele andere landen wel een significante daling vaststellen van de vaardigheden van kortgeschoolden en in mindere mate middengeschoolden.⁴³

Ewoud De Sadeleer
secretaris Raad Levenslang Levensbreed Leren

Eddy Demeersseman
voorzitter Raad Levenslang Levensbreed Leren

⁴² De beschouwde demografische kenmerken om tot het gecontroleerde verschil te komen zijn: leeftijd (in leeftijdscategorieën van tien jaar), geslacht en migratieachtergrond.

⁴³ In Ierland, Spanje en Polen is er ook een significante daling bij de langgeschoolden.

6 Bronnen

6.1 Vlaamse Onderwijsraad

- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Schooluitval: inzetten op preventie en versnippering tegengaan](#), 24 februari 2022.
- Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Een toekomst voor ambitieus en kwaliteitsvol onderwijs voor iedereen: Agenda voor het Onderwijsbeleid 2024-2029](#), 28 maart 2024.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Zorg en cursistenbegeleiding in het volwassenenonderwijs](#), 18 maart 2023.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Investeren in levenslang en levensbreed leren](#), 26 maart 2024.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Bijkomende onderwijsbevoegdheid cvo voor 1 februari 2025](#), 5 november 2024.
- Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Groei- en kwalificatiekansen voor alle jongeren in het secundair onderwijs versterken](#), 16 mei 2024.

6.2 Andere

- Buckingham J. (2024). [An investigation of literacy instruction and policy in the United Kingdom and Ireland](#).
- [Decreet betreffende het volwassenenonderwijs. 15 juni 2007.](#)
- Departement Onderwijs en Vorming (2014). [Vaardig genoeg voor de 21ste eeuw? Samen aan de slag met de Vlaamse PIAAC-resultaten](#). Studiedag georganiseerd door het Departement Onderwijs en Vorming.
- Dewulf, L. & Van Nieuwenhove, L. et al. (2024). [Vaardigheden voor de uitdagingen van morgen: Vlaamse resultaten van PIAAC 2023](#). Universiteit Gent.
- Dockx E. & Verhoest K. (2020). [Wendbare overheid. Tijdelijke project- en programmastructuren met een horizontaal, transversaal en/of gebiedsgericht karakter](#).
- Europese Commissie (2025). [Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: on the Action Plan on Basic Skills](#).
- Hooft, H. (2023). *Learning inside and outside school: Adult migrants' experiences of language and literacy learning in differently institutionalized environments*. [Conference proceeding, LESLLA Symposium].
- Hooft, H. (2025, forthcoming). *To School or Not to School? Practices, Spaces and Appraisals of Adult Migrants' Language and Literacy Learning in Antwerp (Belgium)*. [Doctoral research, KU Leuven].
- OECD (2024). [Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World?: Survey of Adult Skills 2023](#). OECD Publishing.
- PISA (2022). [Vlaams Rapport PISA 2022](#). Universiteit Gent.
- Schiepers, M. & Gillard, E. et al. (2017). [Geletterdheid in Vlaanderen gewikt en gewogen. Recepten voor een krachtig geletterdheidsbeleid](#). Centrum voor Taal en Onderwijs.
- SERV (2022). [Iedereen geletterd, iedereen mee](#).
- Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen (2021). [Peiling project algemene vakken \(PAV\) in de derde graad bso](#).
- Van Damme, D. (2024, 16 december). [Van studeren word je slim, van werken nog slimmer](#). De Standaard.

- Verhelst, D. & Verboven, C. et al. (2024). [Vlaanderen in TIMSS 2023, wiskunde- en wetenschapsprestaties van het vierde leerjaar in internationaal perspectief en doorheen de tijd](#). Universiteit Antwerpen.
- Vlaamse overheid (2017). [Het Strategisch Plan Geletterdheid 2017-2024](#).
- Vlaamse overheid (2019). [Monitor financiering volwassenenonderwijs](#).
- Vlaamse overheid (2020). [Vlaams strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden 2020-2025](#).
- Vlaamse overheid (2024). [Evaluatie Strategisch Plan Geletterdheid 2017-2024](#).
- Vlaamse Overheid (2024). [Nieuwe actieplannen tegen grensoverschrijdend gedrag in de cultuur-, media- en filmsector](#).
- Vlaamse overheid (2024). [Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2024-2029](#).